



provincie
Zuid-Holland

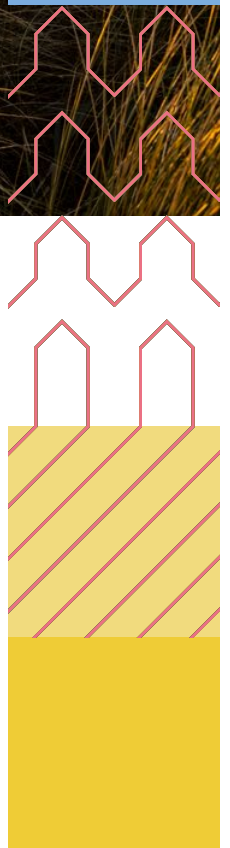


Eerste Uitvoeringsagenda Stikstof

Ruimte maken voor natuurherstel
en ontwikkeling

Maart 2021

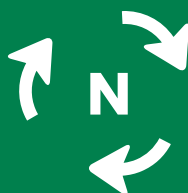
Elke dag beter. Zuid-Holland.



Drie pijlers



Natuur herstellen



Bronnen reduceren



Maatschappelijke ontwikkelingen mogelijk maken

Vier actielijnen



Natuurherstel



Verduurzaming stedelijk netwerk en mobiliteit



Haven Industrie Complex (HIC)



Landbouw

Hoe en waar?

Gebiedsgerichte Aanpak
GGA

Provinciale aanpak

Landelijke aanpak

Inhoudsopgave

1. Inleiding	4
1.1. De Zuid-Hollandse situatie	5
1.2. Rol van de provincie	7
1.3. Speelveld op meerdere schalen	8
2. Ambitie en strategie	9
2.1. Ambitie	9
2.2. Strategie	10
2.3. Gebiedsgericht in combinatie met actielijnen	11
2.4. Samen met partners	12
3. Eerste uitvoeringsagenda	13
3.1. Gebiedsgerichte aanpak	13
GGA Nieuwkoopse Plassen en de Haeck	14
GGA Biesbosch	15
GGA Duinen	16
GGA Duinen-Eilanden	22
3.2. Actielijnlijnen	25
Actielijn natuurherstel 2021-2022	26
Actielijn verduurzaming stedelijk netwerk en mobiliteit	28
Actielijn transitie Haven Industrieel Complex	29
Actielijn transitie landbouw	30
3.3. Beter inzicht in ontwikkelruimte bronnen, deposities	34
4. Monitoring en evaluatie	35
Bijlagen	36



1. Inleiding

Voor U ligt de eerste uitvoeringsagenda Stikstof. Met deze uitvoeringsagenda willen we meer ruimte maken voor natuurherstel, zorgen voor meer reductie van stikstofemissie en -depositie én de mogelijkheden voor vergunningverlening vergroten. De uitvoeringsagenda bouwt voort op het in 2019 vastgestelde “plan van aanpak voor de gebiedsgerichte aanpak stikstof” en de in 2020 ontwikkelde kennis over relevante bronnen, opzetten van de gebiedsgerichte aanpak, ingezette natuurdoelanalyses, inspanning voor vergunningverlening en afspraken over instrumenten zoals intern-, extern salderen). Voor een overzicht van de resultaten verwijzen wij daarvoor ook naar de [terugblik 2020](#).

In de Zuid-Hollandse aanpak staat natuurherstel voorop en willen we samen met onze partners meer ruimte geven aan ontwikkeling in Zuid-Holland door stikstofemissies en deposities te verlagen. De uitvoeringsagenda geeft aan wat we als provincie kunnen en gaan doen en op welke wijze we dit samen met onze partners willen aanpakken.

De uitvoeringsagenda is continu in ontwikkeling, concrete acties zijn vaak de resultante van samenwerking aan een gezamenlijk doel zoals “naar zero emissie bouwen”. Ook komen er uit lopende onderzoeken (bv. onderzoek naar natuurdoelanalyses steeds betere inzichten die gaan leiden tot mogelijkheden voor aanpak van stikstofemissies (zowel in de gebiedsgerichte aanpak als daarbuiten) en inzet van instrumenten zoals het Regionaal Stikstof Registratie Systeem (RSRS). Ook de uitvoering van rijksmaatregelen en de uitwerking van het rijksbeleid n.a.v. de aangenomen Wet Stikstofreductie en natuurherstel zijn van invloed op de provinciale activiteiten met betrekking tot stikstof.

Met deze uitvoeringsagenda geven we een eerste invulling van de landelijke doelen (in 2025 40% onder de Kritische Depositie Waarde (KDW) en in 2035 74% onder de KDW). Bij de behandeling van de Stikstofwet is een amendement aangenomen over op te stellen provinciale gebiedsplannen. Het gebiedsplan dient voor de stikstof gevoelige habitats onder andere te beschrijven de depositiebronnen, de autonome ontwikkelingen van de stikstofemissies en -deposities, de maatregelen die bijdragen aan vermindering van de depositie en het bereiken van de natuurdoelen en de sociaal economische effecten van de maatregelen. Provincies zullen in 2021 hierover met het Rijk nadere afspraken maken. De doorvertaling van de aangekondigde gebiedsplannen naar regionale doelen is, na akkoord tussen Rijk-Provincies over de rol, status en uitvoerbaarheid, onderdeel van de gebiedsgerichte aanpak van deze uitvoeringsagenda.

Voor Zuid-Holland is hierbij van belang dat het rijk verantwoordelijkheid neemt voor vermindering van stikstofuitstoot waar de provincie vanuit haar rol/mogelijkheden zelf beperkte invloed op heeft. Dit gaat bijvoorbeeld over de intensivering van bronmaatregelen voor de kustprovincies, zoals een forse inzet op de walstroomvoorziening en het verleggen van scheepvaartroutes op de Noordzee. De Tweede Kamer heeft hierover een motie aangenomen, wij zullen over de uitwerking van deze motie met het kabinet in overleg treden.

Eén ding is duidelijk: de inspanningen van de provincie zullen er op gericht zijn om stikstofemissies daar waar mogelijk (versneld) te reduceren. We zullen de uitvoeringsagenda gedurende de looptijd verrijken met nieuwe inzichten van onszelf en die van onze partners in gebieden en aan de sectortafel en daaraan gekoppelde acties.

1.1 De Zuid Hollandse situatie

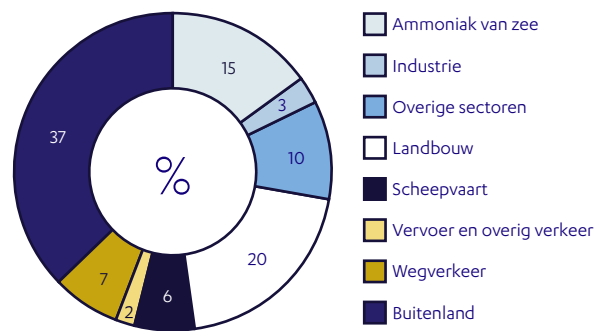
Zuid-Holland kent veel Natura 2000-gebieden in een sterk verstedelijkte regio. De Zuid-Hollandse situatie vraagt om een flinke inspanning. Natuur is sterk overbelast, maatschappelijke ontwikkelingen vragen op korte termijn ruimte voor vergunningverlening en er is maar beperkt stikstofreductie te halen uit “regionale bronnen”.

Natuur: grote overbelasting met stikstof

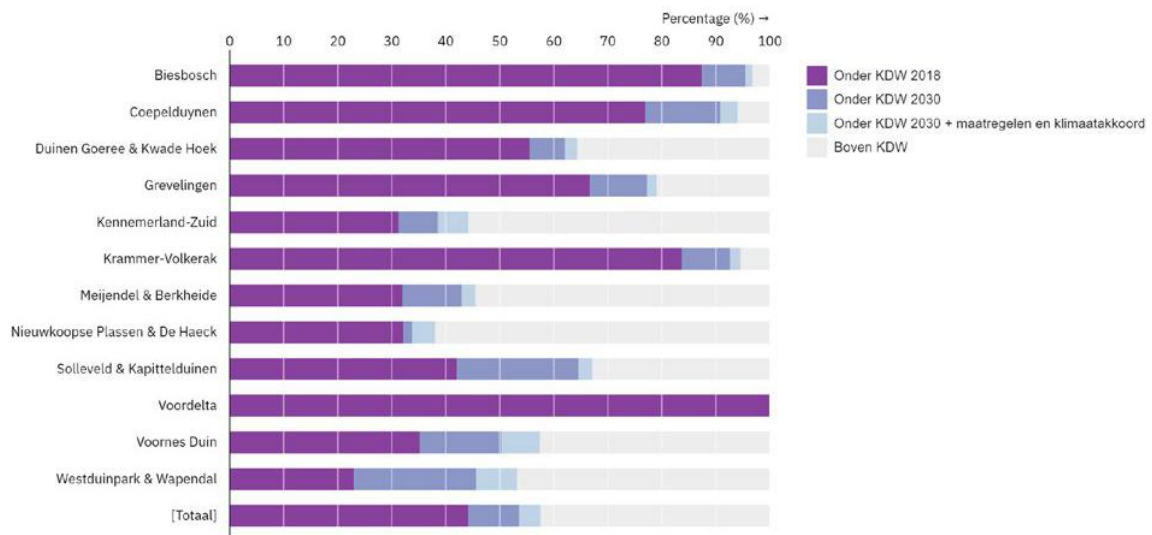
Zuid-Holland heeft twaalf stikstofgevoelige Natura 2000-gebieden. Veel van deze gebieden kennen een veel te hoge stikstofdepositie.

De depositie is veelal afkomstig van bronnen die door de provincie Zuid-Holland of door partners in het gebied zelf niet te beïnvloeden zijn. Dit geldt bijvoorbeeld voor de gebieden in de duinen, die te maken hebben met depositie vanuit scheepvaart, buitenland én ammoniak uit zee. Maar er zijn ook bronnen in Zuid-Holland die elders in

Nederland tot deposities leiden. Aanpak van bronnen is dus nodig om elders in Nederland te zorgen voor natuurherstel en ontwikkelingen mogelijk te maken, net de aanpak bronnen buiten Zuid-Holland zorgen voor verminderde stikstofdepositie in Zuid-Hollandse natuurgebieden en ontwikkelingen in Zuid-Holland mogelijk kunnen maken.

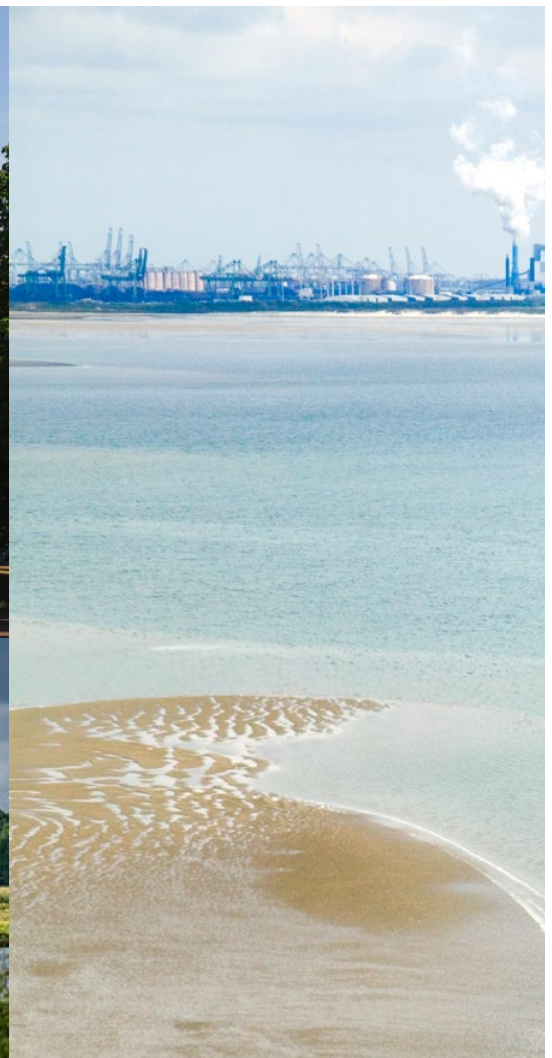


Figuur 2: Overzicht van de belangrijkste bronnen in Zuid-Holland



Figuur 1: Mate van overbelasting van de Kritische Depositiewaarde (KDW) in de huidige situatie, in 2030 rekening houdend met een autonome daling van de stikstofdepositie en in 2030 rekening houdend met het in april 2020 per kamerbrief aangekondigde rijksmaatregelenpakket.

De percentages zijn een benadering en gebaseerd op een grove berekening, vergelijkbaar met de doorrekening die het RIVM heeft verricht voor de effectiviteit van de rijksmaatregelen.



In de gebiedsgerichte aanpak Zuid-Holland werken we in vier gebiedsprocessen waar we samen met lokale en regionale partners toewerken naar een samenhangend pakket van natuur- en bronmaatregelen, zo mogelijk gekoppeld aan andere beleidsopgaven.

Bronnen: landelijk pakket onvoldoende voor Zuid-Holland

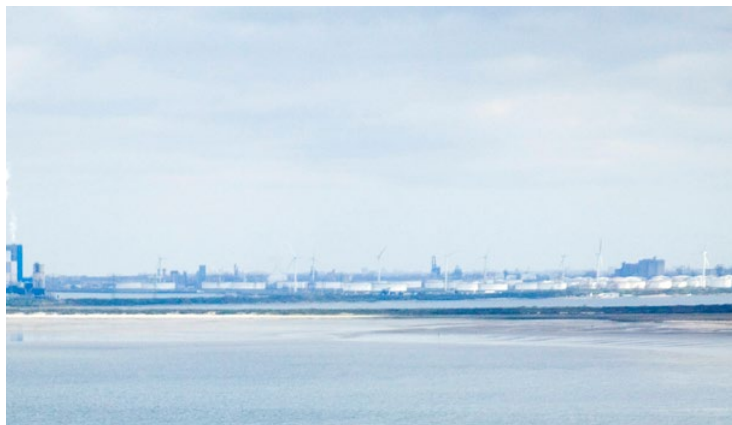
In de wet Stikstofreductie en natuurverbetering is door het kabinet een nadere toelichting gegeven op het pakket van bron- en natuurmaatregelen. De door het Rijk gepresenteerde bronmaatregelen voor stikstofreductie zijn opgenomen in bijlage 1. Op basis van door het RIVM beschikbaar gestelde gegevens hebben we een ruwe inschatting verkregen van de effectiviteit van het Rijksmaatregelenpakket en autonome ontwikkelingen. Daaruit blijkt dat in 2030 in vrijwel alle Zuid-Hollandse gebieden nog steeds sprake zal zijn van lokale tot grootschalige overbelasting. De gebiedsgerichte mogelijkheden zijn daarom

erg beperkt. Wij hebben daarom meer hulp/inzet van het Rijk nodig voor deze bronnen en willen graag samen met het Rijk de mogelijkheden verkennen om depositie van deze bronnen te verminderen. Dit geldt ook voor de beoogde maatregelen om de PAS-melders te legaliseren. Met name in de landbouw zijn mogelijkheden om door aanpassingen in onder meer de stallen te zorgen voor vermindering van stikstofdepositie. Dit past bij onze inzet naar meer circulaire landbouw, zoals opgenomen in de Zuid-Hollandse landbouwagonderwerpen.

Vergunningverlening: urgente vraag naar stikstofruimte

Zuid-Holland kent een aantal belangrijk maatschappelijke en economische opgaven die vanwege de stikstofproblematiek niet of minder gerealiseerd kunnen worden.

We zien daarbij de volgende opgaven waarbij stikstof op dit moment een probleem vormt:



1. Woningbouw en mobiliteit:

We hebben de landelijke afspraak om tot 2030 tussen de 204.000 en 235.000 woningen in Zuid-Holland te bouwen. Zuid-Holland kent de grootst woningbouwopgave binnen Nederland en er is, terecht, een hoge urgentie. De noodzakelijke mobiliteitsoplossingen die gekoppeld zijn aan de woningbouw behoren hier ook toe. We kunnen het ons niet veroorloven dat we in het realiseren van deze opgave vertraging oplopen vanwege de stikstofproblematiek.

2. De ontwikkeling en transitie van het Havenindustriële Complex:

De Rotterdamse haven is van nationaal belang en alleen met voldoende inzet en samenwerking kunnen de partners, inclusief het Rijk de ontwikkeling van dit voorgenomen NOVI-gebied vormgeven.

3. Projecten:

Projecten in het kader van mobiliteit, water en energietransitie moeten doorgang vinden. Dit zijn eveneens projecten die zijn aangedragen in het kader van de Groeiagenda die de regionale partners in Zuid-Holland hebben opgesteld.

Vergunningverlening korte termijn: afhankelijk van gedeeltelijke vrijstelling bouw

De nieuwe stikstofwet bevat een gedeeltelijke vrijstelling van de natuurvergunningsplicht voor de bouwsector. De vrijstelling geldt voor bouwactiviteiten in de bouw- en sloopfase, waarin emissies tijdelijk en beperkt zijn. Door het Rijk wordt dit verder uitgewerkt. Deze vrijstelling maakt vergunningverlening voor de aanleg/bouw van onder andere woningen, utiliteit, energieprojecten en activiteiten in de grond-, weg- en waterbouw makkelijker.

Om deze vrijstelling mogelijk te maken reserveert het kabinet in de periode 2021-2030 500 miljoen euro voor stikstofreductie in de bouw en 500 miljoen euro voor aanvullende maatregelen binnen of buiten de bouw. Het Rijk maakt afspraken met de bouwsector over deze reductie en bijbehorende maatregelen, gericht op emissie-arme werk- en voertuigen. De maatregelen worden onderdeel van de structurele aanpak stikstof van het rijk.

1.2 Rol van de provincie

Zuid-Holland is in de aanpak van de stikstofproblematiek in grote mate afhankelijk van de landelijke (bron) maatregelen van het Rijk. Door het treffen van landelijke maatregelen wordt de stikstofdeken boven Nederland naar verwachting dunner. Het kabinet verwacht dat deze landelijke maatregelen leiden tot natuurbehoud en -herstel en ontwikkelruimte vrijmaken voor initiatieven in Nederland.

In de Zuid-Hollandse aanpak staat natuurherstel voorop en willen we samen met onze partners meer ruimte geven aan ontwikkeling in Zuid-Holland door stikstofemissies en deposities te verlagen. We richten ons op gebiedsgerichte processen en een aanpak via vier actielijnen van het stedelijk netwerk en het mogelijk maken van de daarbij horende woningbouwopgave, de ontwikkeling van het haven industriële complex (HIC) en de doorontwikkeling van de landbouw waar veel minder stikstof wordt uitgestoten.

Als provincie vervullen wij een aantal rollen ten opzichte van het stikstofdossier:

- Wij zijn bevoegd gezag vanuit Wet Natuurbescherming (Wnb) en geven vanuit die rol vergunningen af op basis van wetgeving en jurisprudentie.
- Wij voeren de Europese natuurdoelen uit, in samenspraak met het ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (LNV), en voeren vanuit onze rol bijvoorbeeld herstelmaatregelen uit .
- Wij zijn belanghebbend, want wij voeren diverse maatschappelijke opgaven uit, die een raakvlak hebben met het stikstofdossier: woningbouwopgave, energieopgave, infrastructuur (wegen, bruggen), economische ontwikkeling, et cetera.
- In onze rol als verantwoordelijke voor een kwalitatief goede leefomgeving, vervullen wij de rol van gebiedsregisseur en sporen in die rol andere overheden binnen onze provincie aan, zoals gemeenten en waterschappen, om stikstofdoelen te behalen en te verankeren in hun beleid.

1.3 Speelveld op meerdere schalen

Deze uitvoeringsagenda vereist inzet op meerdere schalen die samenhang met, en afhankelijkheid van, elkaar hebben.

1. Gebiedsgericht

Gebiedsgericht werken we via de gebiedsgerichte aanpak. Hier werken we met partners rond Natura 2000-gebieden aan natuurherstel, bron-aanpak en ruimte voor vergunningverlening.

2. Provincie

De gebiedsgerichte aanpak is niet provincie dekkend. Bij de aanpak van bronnen kijken we provincie breed. Daarbij integreren we de stikstofaanpak zoveel mogelijk in lopend beleid (bv energie transitie, mobiliteitstransitie en keuzes in het omgevingsbeleid). Lopend beleid zetten we in waar dit helpt bij vermindering stikstofemissie en -depositie, voor extra natuurherstel of ruimte voor vergunningverlening. In deze uitvoeringsagenda zijn we nog in de onderzoeksfase van mogelijkheden, daaruit volgen in een volgend uitvoeringsprogramma weer nieuwe acties.

3. Landelijk

Landelijk beleid implementeren, dan wel beïnvloeden. Samenwerking met de andere elf provincies en het Rijk voor nader uitgewerkt beleid en maatregelen. Hieronder hoort bijvoorbeeld ook het gezamenlijk ontwikkelen en vaststellen van het regionaal stikstof registratie systeem (RSRS). In de uitvoeringsagenda wordt het landelijk beleid geïmplementeerd. Bronmaatregelen en instrumenten worden gekozen.

Gebiedsgerichte
Aanpak
GGA

Provinciale
aanpak

Landelijke
aanpak

2. Ambitie en strategie

2.1 Ambitie

Op dit moment valt er in Zuid-Holland meer stikstof dan de natuur kan verdragen. Daardoor verslechtert de natuur. Gelet op de PAS-uitspraak, ziet de Raad van State geen ruimte meer voor nieuwe plannen en projecten die extra stikstofdeposities veroorzaken op reeds overbelaste Natura 2000-gebieden. Hierdoor is de vergunningverlening voor de ontwikkelingen die meer dan 0,00 mol per hectare toevoegen aan de totale stikstofdepositie stil komen te liggen. Het is van belang voor Zuid-Holland dat er een oplossing komt voor de stikstofproblematiek met een aanpak op verschillende niveaus, zodat de natuur zich kan herstellen. Wat betreft Zuid-Holland is de recent vastgestelde wet Stikstofreductie en natuurverbetering met in begrip van de vastgestelde amendementen en moties het vertrekpunt.

Onze ambitie is tweeledig.

1. Gezonde natuur en een gezond investering- en vestigingsklimaat waarbij natuurgebieden hersteld zijn en er geen overbelasting van stikstof meer plaatsvindt.
2. Tussentijdse vergunningverlening moet mogelijk blijven voor maatschappelijke en economische ontwikkelingen.

De bronnen in Zuid-Holland zijn goed voor ca 35% van de deposities in N2000 gebieden. Waar mogelijk en effectief voor de natuur willen we de bijdrage aan deposities van deze bronnen minimaliseren.

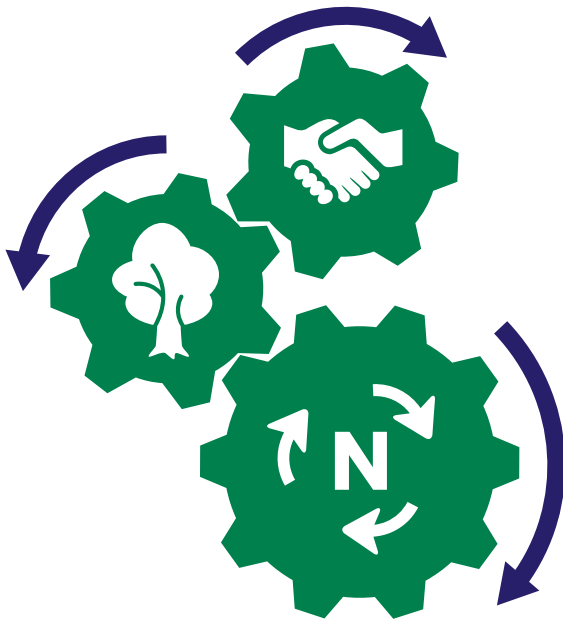
De rijksdoelen voor natuurherstel en reductie van stikstofbronnen zijn vastgesteld en moeten een doorwerking krijgen naar specifiekere provinciale doelen die moeten worden opgenomen in nog op te stellen gebiedsplannen. Het wetsvoorstel voorziet onder meer in:

- een resultaatsverplichting tot reductie van de stikstofdepositie op Natura 2000-gebieden door het bij wet vaststellen van drie omgevingswaarden (voor 2025, 2030 en 2035)
- een verplichting voor de Minister van LNV om een programma stikstofreductie en natuurverbetering vast te stellen, invulling is afhankelijk van afspraken in de kabinetsformatie.
- een verplichting voor gedeputeerde staten om provinciale gebiedsplannen op te stellen ter uitwerking van de landelijk vereiste depositiereductie
- een verplichting voor de Minister van LNV om een aanvullend programma vast te stellen voor het legaliseren van voorheen vergunningvrije projecten met geringe depositie
- monitoring en bijsturing
- een partiële vrijstelling van de natuurvergunningplicht voor de bouwsector

Als uitgangspunt voor de omgevingswaarden zijn vooralsnog de volgende doelen gesteld:
2050: alle N2000 gebieden in gunstige staat van instandhouding, voldoen aan de KDW.
2035: 50% reductie van stikstofuitstoot (landelijk) / 74% van de gebieden voldoet aan de KDW
2030: 50% van alle N2000 voldoen aan KDW
2025: 40% van alle N2000 voldoen aan KDW

2.2 Strategie

Onze strategie is er op gericht om onze ambitie waar te kunnen maken. Dat doen we door de bronnenaanpak, maatregelen voor natuurherstel en vergunningverlening. We beschouwen deze als drie tandwielen die op elkaar ingrijpen. De strategie is er op gericht deze tandwielen in beweging te krijgen.



Natuur herstellen we enerzijds door meer te investeren in natuur en waar nodig eisen te stellen aan de stikstofuitstoot in de directe omgeving. Anderzijds reduceren we de uitstoot van stikstof door middel van de bronaanpak. Door het reduceren van uitstoot vermindert de belasting van natuurgebieden en ontstaan er mogelijkheden om ruimte te maken voor vergunningverlening. Bronaanpak is hiermee het vliegwiel tot succes.

In deze uitvoeringsagenda werken we met twee tijdshorizonten:

1. *lange termijn transitiegedreven verandering.*
Hiermee liften we in de uitvoering mee op ingezette mobiliteit-, energie en watertransities. Hiervoor zijn afspraken vastgelegd in het klimaat- en energieakkoord en de Kaderrichtlijn Water. Ook het toepassen van Best Beschikbare Technologie bij nieuwe vergunningen leidt tot geleidelijke reductie van uitstoot in met name de industrie. Het fors verminderen van uitstoot van de landbouw en het Haven Industrieel Complex (HIC) is ook een transitie opgave. Deze aanpak vraagt een lange adem en is grotendeels afhankelijk van landelijke afspraken / mogelijkheden en innovaties die de komende jaren voor versneling kunnen zorgen. Op voorhand is daarmee niet te garanderen dat dit op korte termijn leidt reductie van uitstoot en daarmee ruimte voor maatschappelijke en economische ontwikkelingen en minder belasting van natuur.
2. *korte termijn:* projectgedreven maatwerk voor maatschappelijke en economische ontwikkelen. Woningbouw-, infra en energieprojecten komen moeilijk van de grond doordat er in aanleg- en/of gebruiksfase te veel uitstoot plaatsvindt en daarmee belasting van natuur. Het gaat daarbij vaak om relatief kleine bijdragen. Voor deze ontwikkelingen zetten we in op lokale bronmaatregelen en op het creëren van ontwikkelruimte in het RSRS. Voor de projectgedreven vraag naar stikstofontwikkelruimte werken we aan het oprichten van een stikstofbank / RSRS. Hiermee kan meer snelheid gemaakt worden met extern salderen.

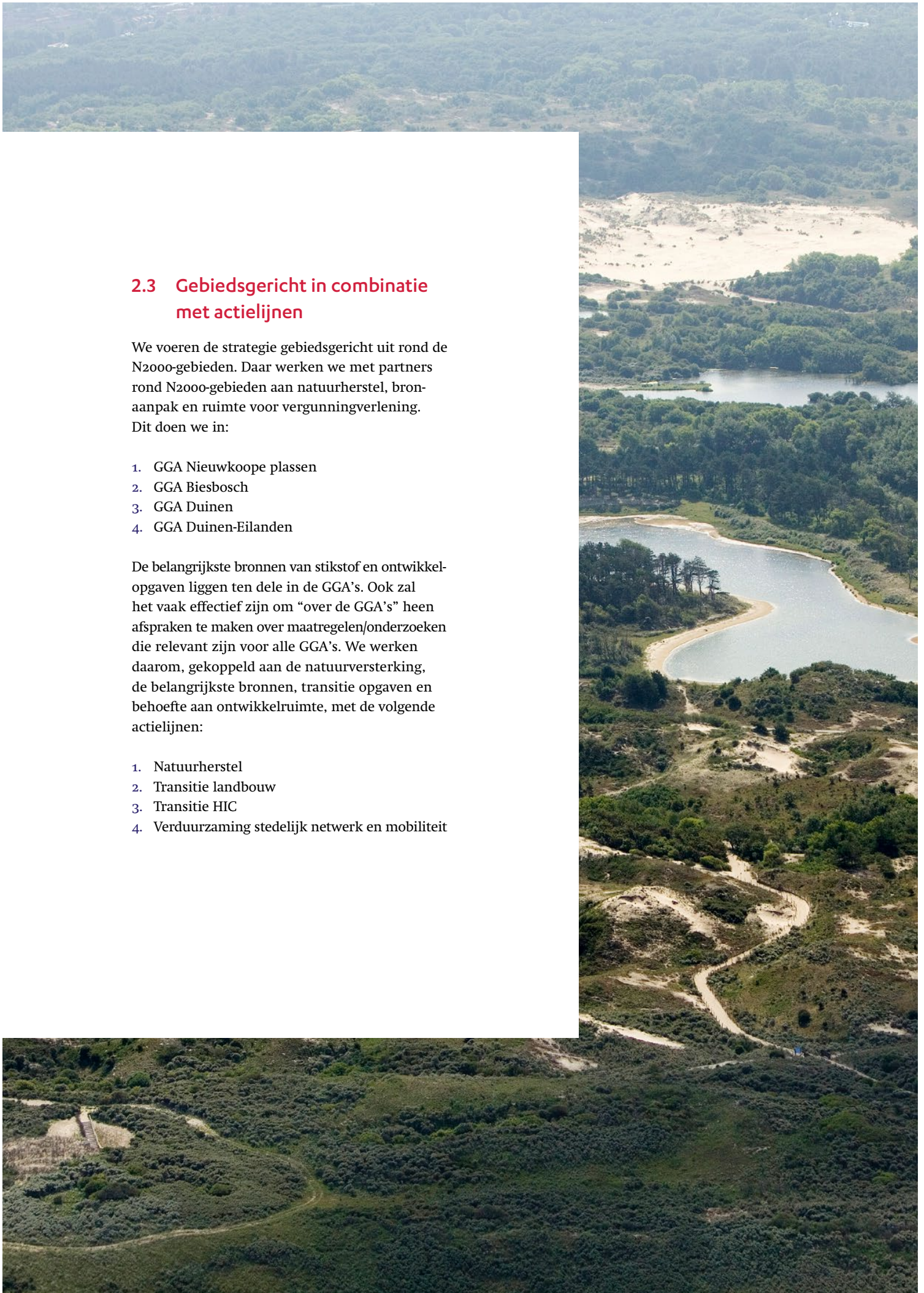
2.3 Gebiedsgericht in combinatie met actielijnen

We voeren de strategie gebiedsgericht uit rond de N2000-gebieden. Daar werken we met partners rond N2000-gebieden aan natuurherstel, bron-aanpak en ruimte voor vergunningverlening. Dit doen we in:

1. GGA Nieuwkoopse plassen
2. GGA Biesbosch
3. GGA Duinen
4. GGA Duinen-Eilanden

De belangrijkste bronnen van stikstof en ontwikkel-opgaven liggen ten dele in de GGA's. Ook zal het vaak effectief zijn om "over de GGA's" heen afspraken te maken over maatregelen/onderzoeken die relevant zijn voor alle GGA's. We werken daarom, gekoppeld aan de natuurversterking, de belangrijkste bronnen, transitie opgaven en behoefte aan ontwikkelruimte, met de volgende actielijnen:

1. Natuurherstel
2. Transitie landbouw
3. Transitie HIC
4. Verduurzaming stedelijk netwerk en mobiliteit



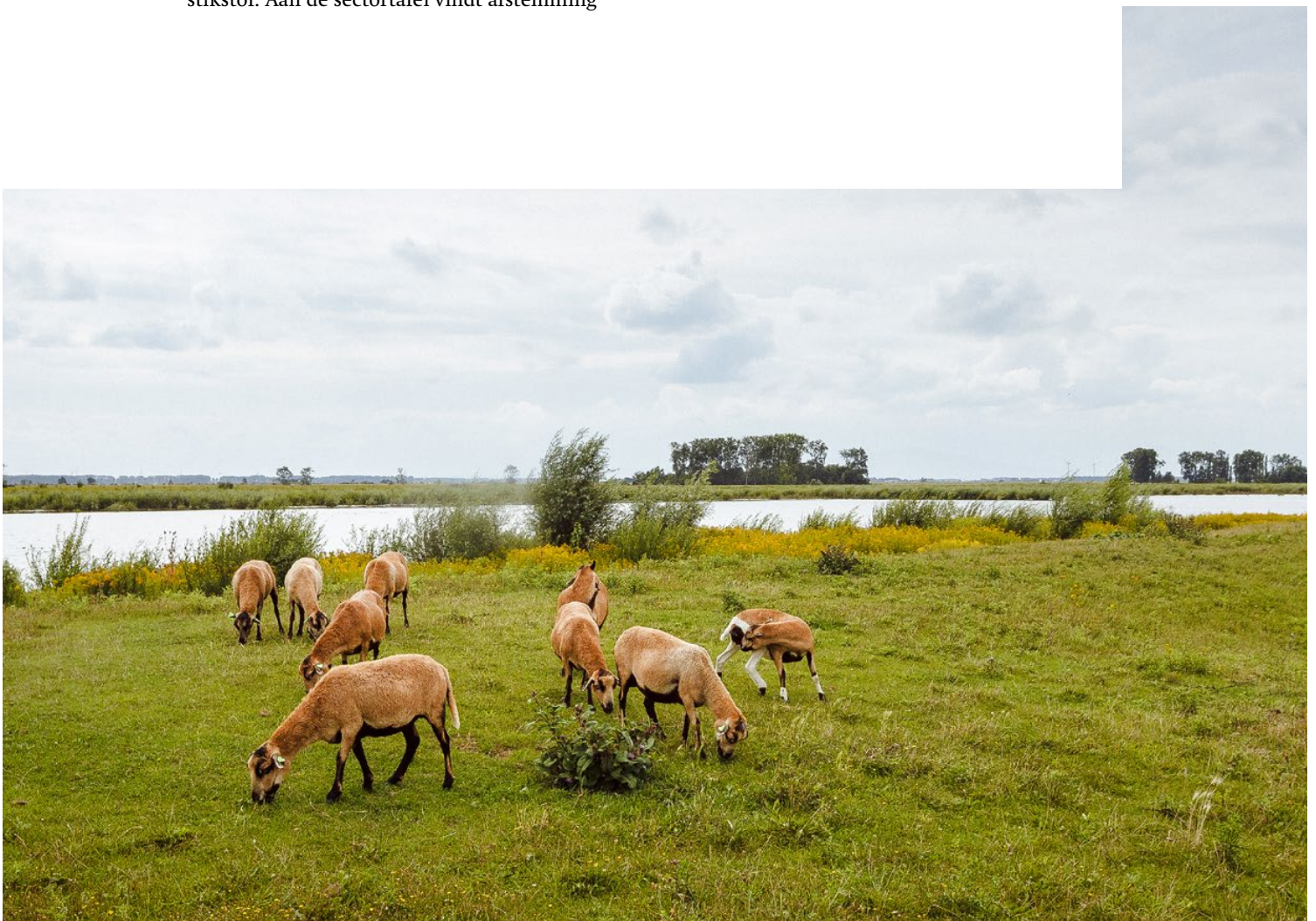
2.4 Samen met partners

De uitvoeringsagenda wordt met en door partners vormgegeven. In de gebiedsgerichte aanpakken hebben we de samenwerking al vorm en inhoud gegeven. Rond de actielijnen en lobby wordt de samenwerking verder opgebouwd. Op strategisch niveau werken we met vertegenwoordigers van relevante sectoren toe naar het verder concretiseren van deze uitvoeringsagenda en een gezamenlijke inzet voor wat we daarvoor nodig hebben en gaan doen.

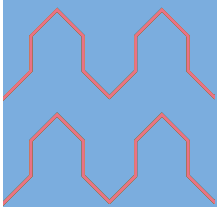
De betrokkenheid van de verschillende sectoren op strategisch niveau vindt plaats in de Sectortafel stikstof. Aan de tafel zijn verschillende sectoren breed vertegenwoordigd. De voorzitter van de sectortafel is de coördinerend portefeuillehouder stikstof. Aan de sectortafel vindt afstemming

over het proces en inhoud in relatie tot het stikstofdossier plaats. De sectortafel bestaat uit vertegenwoordigers van de volgende partijen:

- Natuurorganisaties: Zuid-Hollands Landschap, Natuurmonumenten, Staatsbosbeheer, Stichting Duinbehoud en Natuur, Milieufederatie Zuid-Holland (NMZH);
- Landbouworganisaties: LTO-noord, Nederlandse Melkveehouders Vakbond (NMV), Farmers Defence Force (FDF), Hollands Agrarisch Jongeren Contact (HAJK);
- Economie en industrie: Havenbedrijf Rotterdam, VNO-NCW-West, Bouwend Nederland, Transport en Logistiek Nederland;
- Overige partners: Vereniging van Zuid-Hollandse Gemeenten (VZHG), Vereniging van Zuid-Hollandse Waterschappen (VZHW) en Dunea.



3. Eerste uitvoeringsagenda



De eerste uitvoeringsagenda bestaat uit vier onderdelen:

1. de gebiedsgerichte aanpak
2. de actielijnen
3. een onderzoeksagenda voor het vergroten van relevante kennis en inzichten¹
4. de lobby agenda

3.1 Gebiedsgerichte aanpak

In 2020 is gestart met de gebiedsgerichte aanpak. In deze uitvoeringsagenda bouwen we hier op door. In de gebieden worden coalities gevormd die werken aan een uitvoeringsprogramma per gebied met daarin maatregelen voor natuurherstel, bronaanpak en ruimte voor (lokale) vergunningverlening.

Onderstaand is per GGA aangeven wat de feitelijke situatie is (oa oppervlakte, relevante bronnen in het gebied, de gemiddelde stikstofdepositie en de meest kritische depositiewaarde), de planning en welke ontwikkelingen worden meegenomen in het opstellen van de uitvoeringsprogramma's.

¹ In de terugblik 2020 is al een deel van deze lopende onderzoeken toegelicht.



Biesbosch

9640 ha (incl Noord-Brabant)

In de GGA Biesbosch zijn het halen van de natuurdoelen (door reductie van stikstofemissie en (versnelde) natuurmaatregelen) én het mogelijke maken van woningbouw de twee belangrijkste doelen. We werken daarin samen met provincie Noord-Brabant. In de ontwikkeling van het gebiedsplan wordt onderzocht in welke mate de volgende meekoppelkansen leiden tot stikstofreductie:

- het Schone Lucht Akkoord
- de energietransitie
- gebiedsontwikkeling Werkendam
- programma Vitale Landbouw.

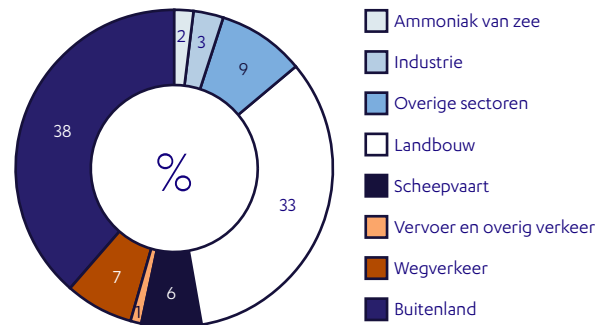
Procesmijlpalen

dec 2021	Opstellen gebiedskader
jan – sep 2021	Opstellen gebiedsplan
sep – dec 2021	Vaststellen uitvoeringsprogramma
jan 2022 – PM	Uitvoering

Sterke relatie met actielijnen **Landbouw, Natuur, Verduurzaming Stedelijk Netwerk**.

Bron: Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu (RIVM), AERIUS Monitor versie 15 oktober 2020

Stikstof-depositie sectoren



Stikstofdepositie en doel voor gezonde natuur

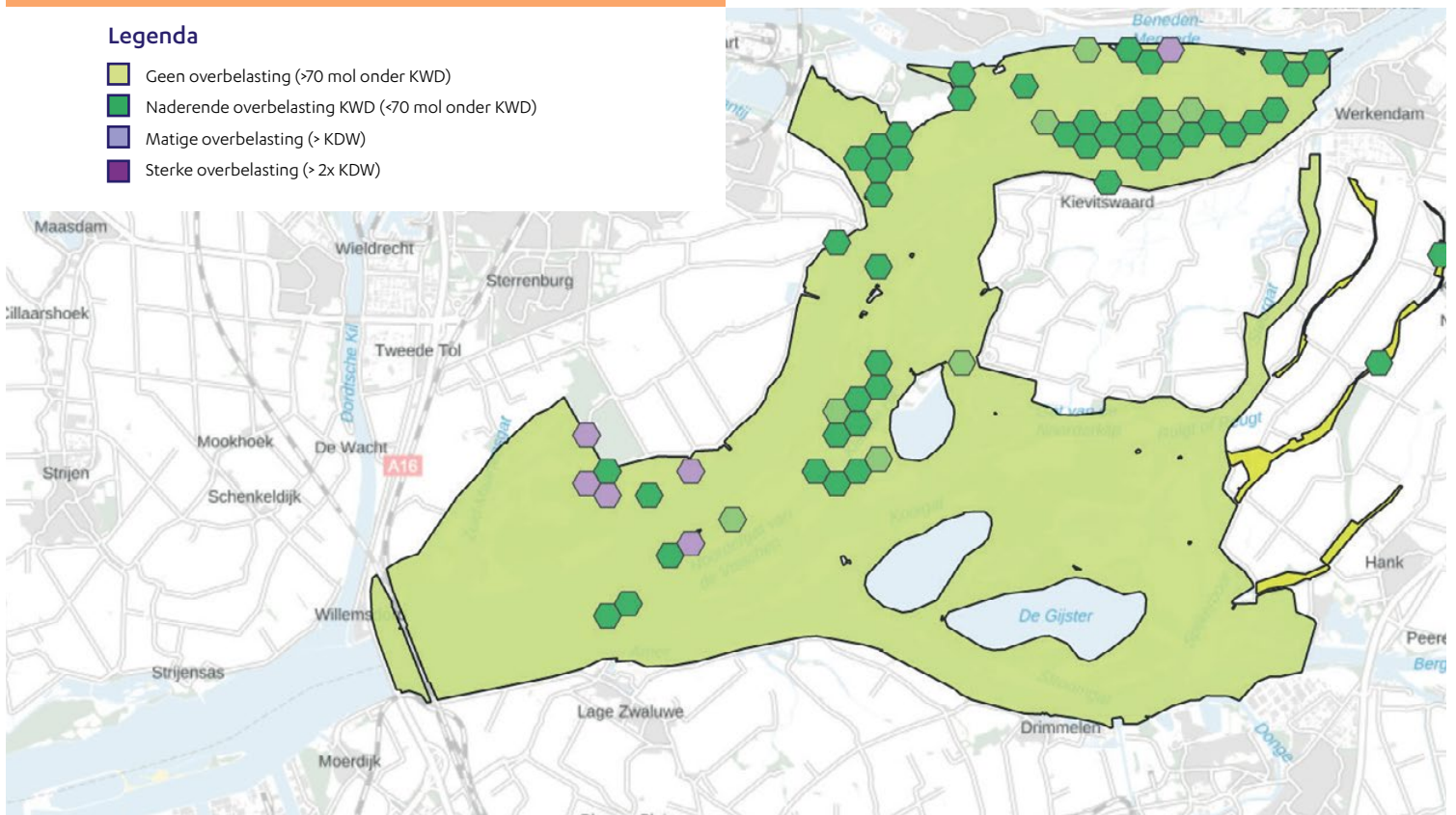
	mol N / ha / jaar
Stikstofdepositie gemiddeld (2018)	1.225
KDW van meest kritische habitat/leefgebied	1.286

KDW overschrijding



Legenda

- Geen overbelasting (>70 mol onder KDW)
- Naderende overbelasting KDW (<70 mol onder KDW)
- Matige overbelasting (> KDW)
- Sterke overbelasting (> 2x KDW)



Duinen

In de GGA Duinen zijn het halen van de natuurdoelen (door reductie van stikstofemissie en (versnelde) natuurmaatregelen) én het mogelijke maken van woningbouw en drinkwaterwinning de twee belangrijkste doelen. Voor de GGA duinen zijn 5 N2000 gebieden van belang. Hoewel maatwerk rond de gebieden nodig is, worden er in de GGA met de partners van alle gebieden samengewerkt en komt er 1 uitvoeringsplan.

In de ontwikkeling van het gebiedsplan wordt onderzocht in welke mate de volgende meekoppelkansen leiden tot stikstofreductie:

- de ontwikkeling van het Nationaal Park Hollandse Duinen
- de energietransitie
- de ontwikkelingen in de landbouw
- klimaatadaptatie
- circulaire economie en ontwikkelingen in het HIC.

In de ontwikkeling van het gebiedsplan worden onder andere de volgende acties / plannen besproken:

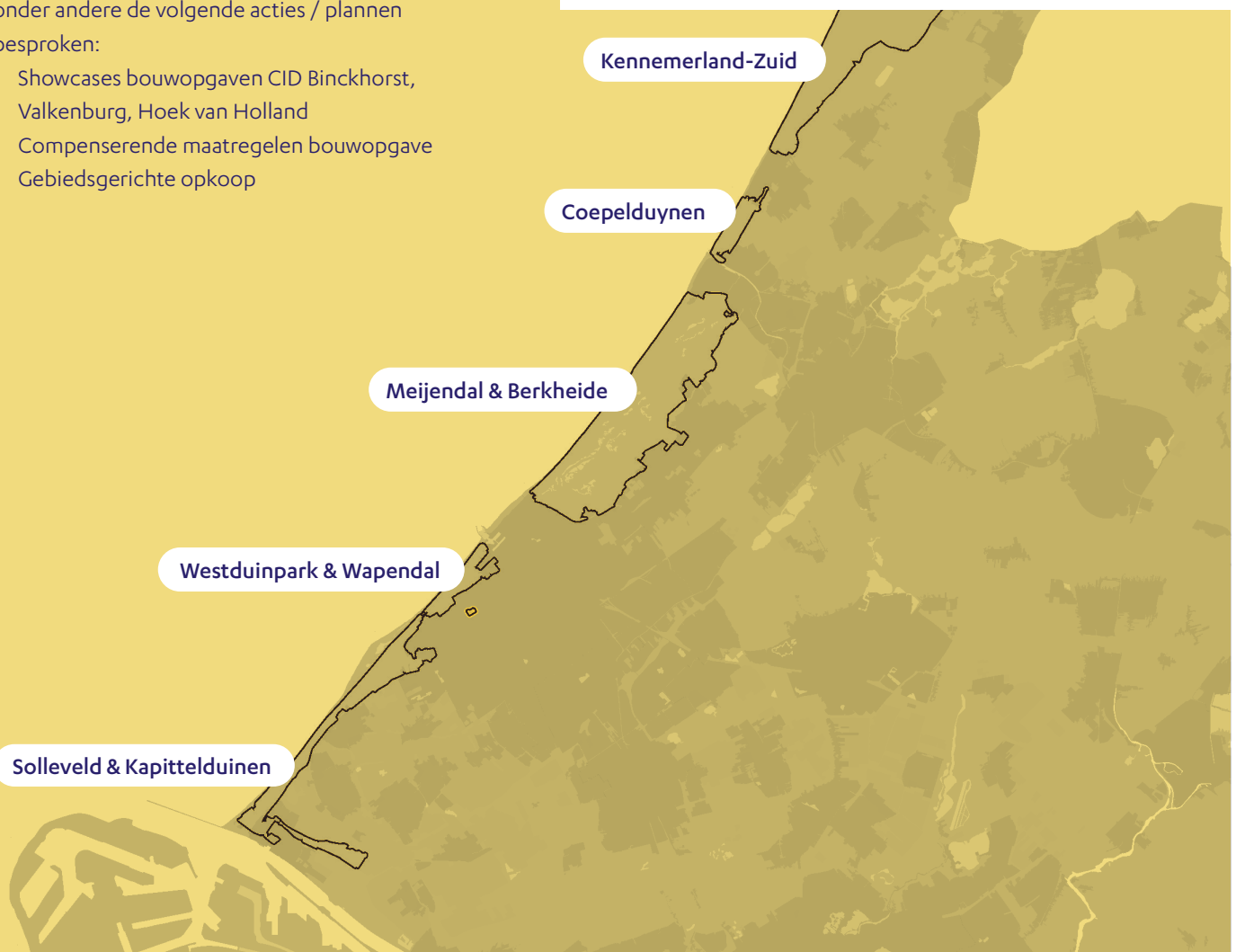
- Showcases bouwopgaven CID Binckhorst, Valkenburg, Hoek van Holland
- Compenserende maatregelen bouwopgave
- Gebiedsgerichte opkoop

Procesmijlpalen

nov 2020	Opstellen gebiedskader
nov – okt 2021	Opstellen gebiedsplan
nov 2021	Vaststellen uitvoeringsprogramma
jan 2022 – PM	Uitvoering

Sterke relatie met actielijnen **Verduurzaming stedelijk netwerk** en **Natuur**

Bron: Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu (RIVM), AERIUS Monitor versie 15 oktober 2020



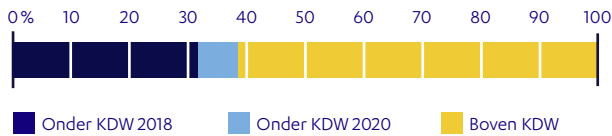
Kennemerland-Zuid

8.171 ha (incl Noord-Holland)

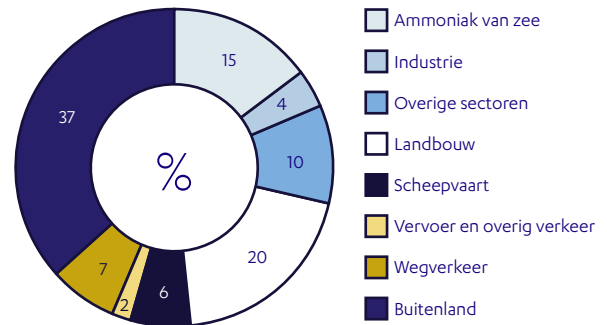
Stikstofdepositie en doel voor gezonde natuur

	mol N / ha / jaar
Stikstofdepositie gemiddeld (2018)	1.128
KDW van meest kritische habitat/leefgebied	714

KDW overschrijding Kennemerland-Zuid



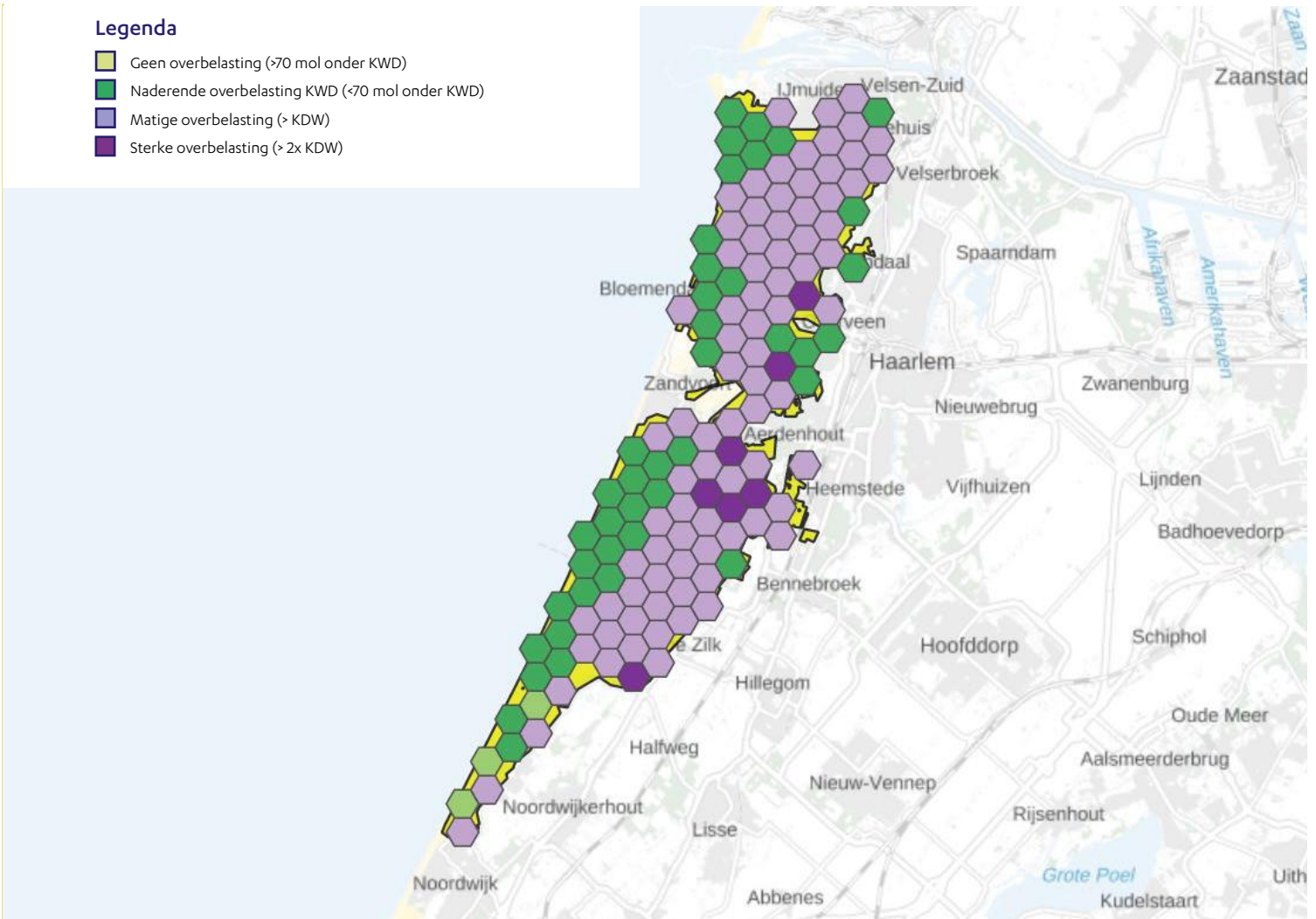
Stikstof-depositie sectoren



Bron: Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu (RIVM), AERIUS Monitor versie 15 oktober 2020

Legenda

- Geen overbelasting (>70 mol onder KWD)
- Naderende overbelasting KWD (<70 mol onder KWD)
- Matige overbelasting (> KDW)
- Sterke overbelasting (> 2x KDW)



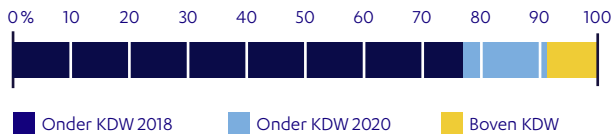
Coepelduynen

188 ha

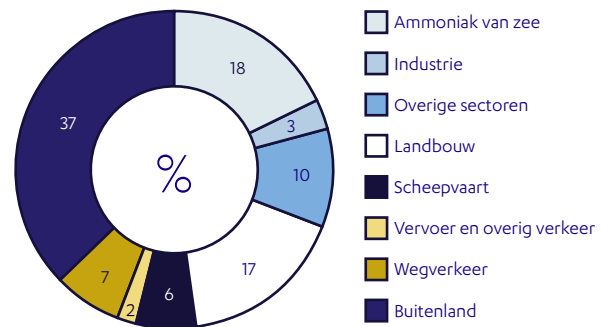
Stikstofdepositie en doel voor gezonde natuur

	mol N / ha / jaar
Stikstofdepositie gemiddeld (2018)	1.023
KDW van meest kritische habitat/leefgebied	1.071

KDW overschrijding Coepelduynen



Stikstof-depositie sectoren



Bron: Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu (RIVM), AERIUS Monitor versie 15 oktober 2020

Legenda

- Geen overbelasting (>70 mol onder KWD)
- Naderende overbelasting KWD (<70 mol onder KWD)
- Matige overbelasting (> KWD)
- Sterke overbelasting (> 2x KWD)



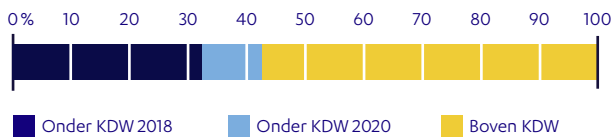
Meijndel & Berkheide

2.878 ha

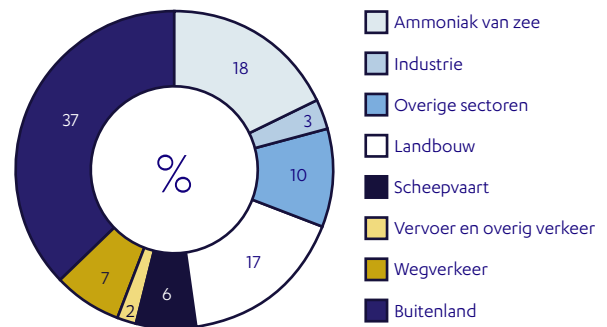
Stikstofdepositie en doel voor gezonde natuur

	mol N / ha / jaar
Stikstofdepositie gemiddeld (2018)	1.199
KDW van meest kritische habitat/leefgebied	714

KDW overschrijding Meijndel & Berkheide



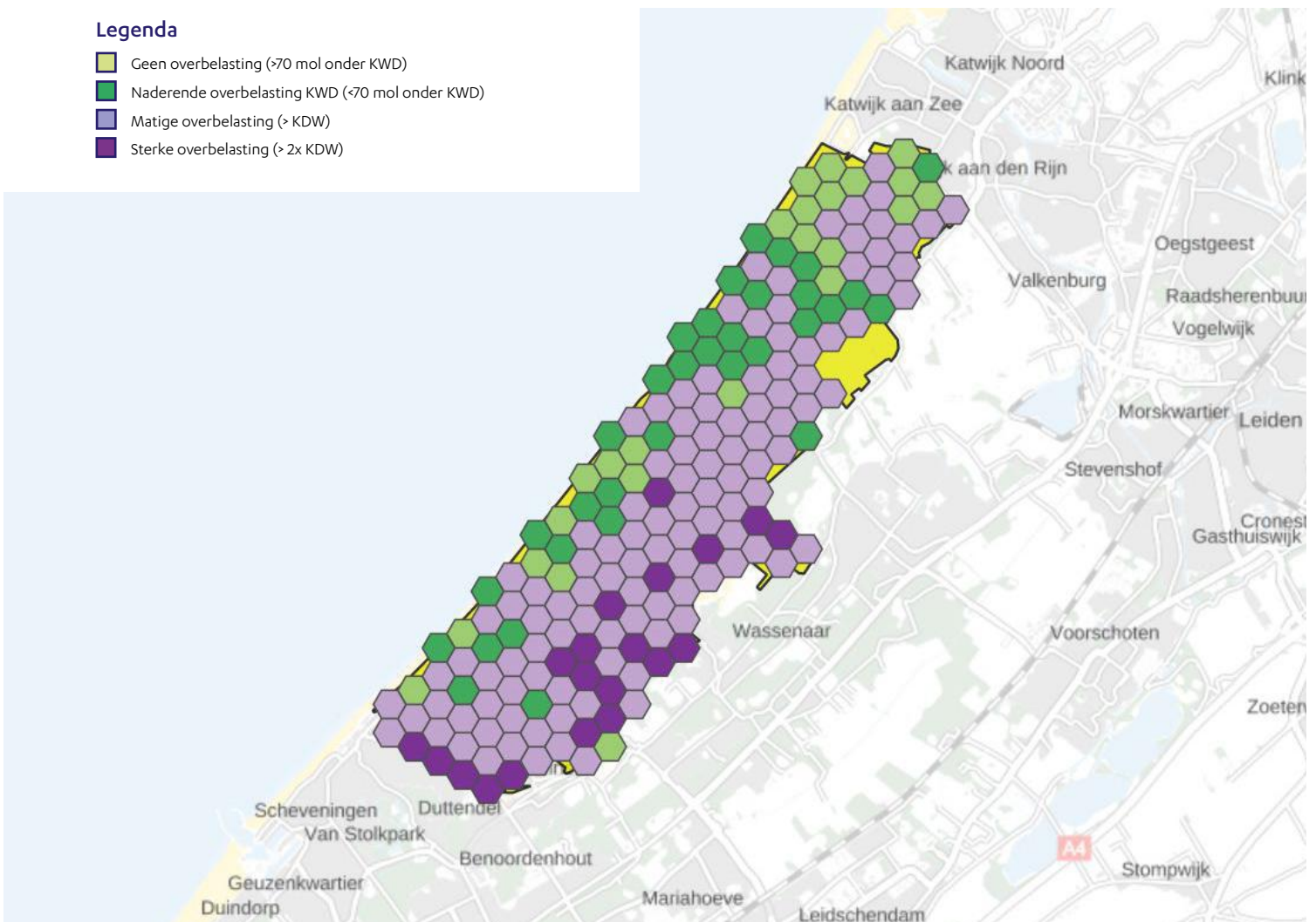
Stikstof-depositie sectoren



Bron: Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu (RIVM), AERIUS Monitor versie 15 oktober 2020

Legenda

- Geen overbelasting (>70 mol onder KWD)
- Naderende overbelasting KWD (<70 mol onder KWD)
- Matige overbelasting (> KWD)
- Sterke overbelasting (> 2x KWD)



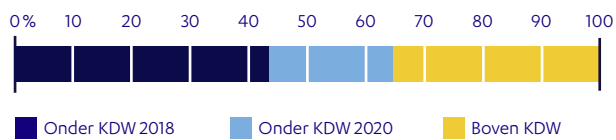
Solleveld & Kapittelduinen

827 ha

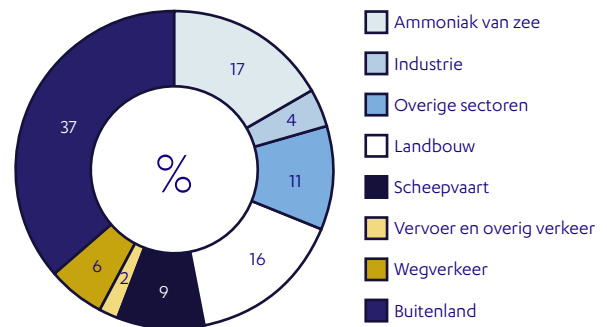
Stikstofdepositie en doel voor gezonde natuur

	mol N / ha / jaar
Stikstofdepositie gemiddeld (2018)	1.294
KDW van meest kritische habitat/leefgebied	714

KDW overschrijding Solleveld & Kapittelduinen



Stikstof-depositie sectoren



Bron: Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu (RIVM), AERIUS Monitor versie 15 oktober 2020

Legenda

- Geen overbelasting (>70 mol onder KWD)
- Naderende overbelasting KWD (<70 mol onder KWD)
- Matige overbelasting (> KDW)
- Sterke overbelasting (> 2x KDW)



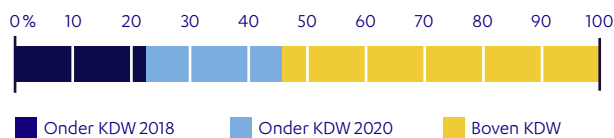
Westduinpark & Wapendal

246 ha

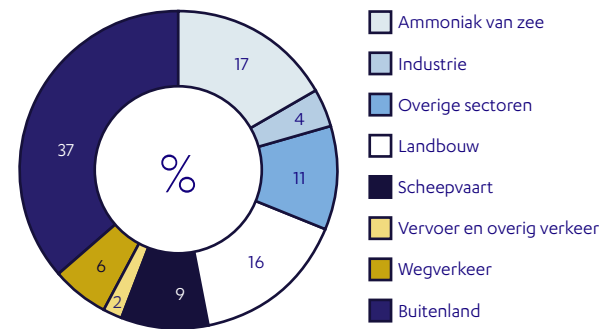
Stikstofdepositie en doel voor gezonde natuur

	mol N / ha / jaar
Stikstofdepositie gemiddeld (2018)	1.482
KDW van meest kritische habitat/leefgebied	714

KDW overschrijding Westduinpark & Wapendal



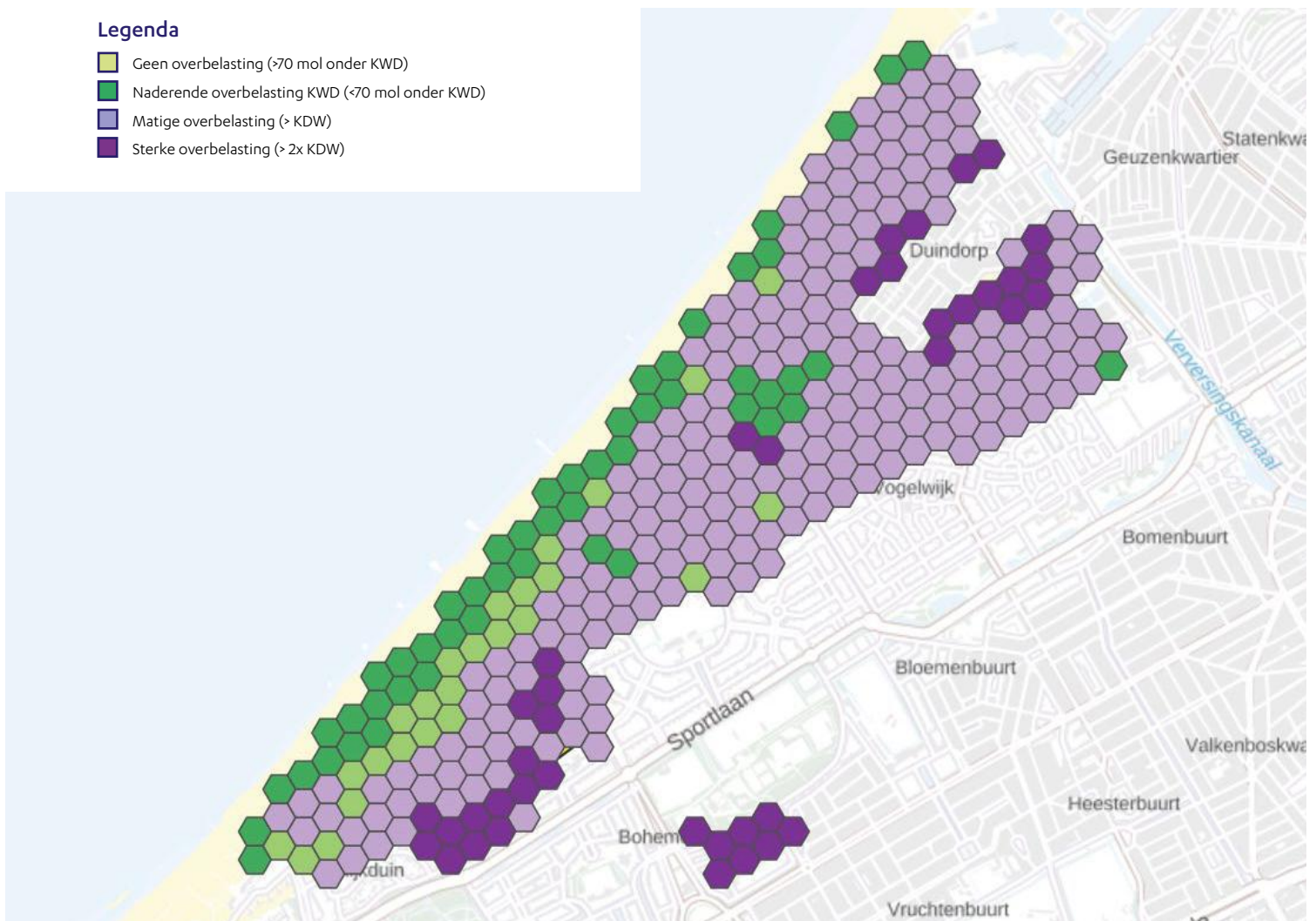
Stikstof-depositie sectoren



Bron: Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu (RIVM), AERIUS Monitor versie 15 oktober 2020

Legenda

- Geen overbelasting (>70 mol onder KWD)
- Naderende overbelasting KWD (<70 mol onder KWD)
- Matige overbelasting (> KDW)
- Sterke overbelasting (> 2x KDW)



Duinen-Eilanden

De focus in Duinen-Eilanden is gericht op het terugdringen van stikstofemissies, natuurherstel en mogelijkheden creëren voor recreatie en kleinschalige woningbouw. Depositievermindering in het gebiedsplan is net als in de duinen gericht op kleine lokale belasters. In de ontwikkeling van het gebiedsplan wordt onderzocht in welke mate de volgende meekoppelkansen leiden tot stikstofreductie:

- de ontwikkeling van het nationaal park NLDelta
- de opgave Natuurnetwerk Nederland
- de energietransitie
- ontwikkelingen in de landbouw (IBP Vitaal platteland Zuid Westelijke Delta)
- klimaatadaptatie
- circulaire economie.

In de ontwikkeling van het gebiedsplan worden de volgende acties / plannen besproken:

- Gebiedsgerichte opkoop

Procesmijlpalen

nov 2020	Opstellen gebiedskader
nov 2020 – juni 2021	Opstellen gebiedsplan
juni – juli 2021	Vaststellen uitvoeringsprogramma
sept 2021 – PM	Uitvoering

Sterke relatie met actielijnen **Landbouw** en **Natuur**

Bron: Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu (RIVM),
AERIUS Monitor versie 15 oktober 2020



Voornes Duin

Duinen Goeree & Kwade Hoek

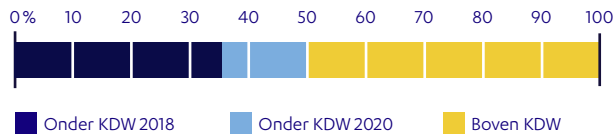
Voornes duin

1.432 ha

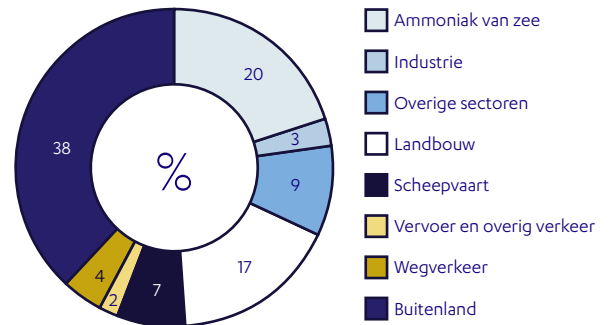
Stikstofdepositie en doel voor gezonde natuur

	mol N / ha / jaar
Stikstofdepositie gemiddeld (2018)	1.611
KDW van meest kritische habitat/leefgebied	714

KDW overschrijding Voornes Duin



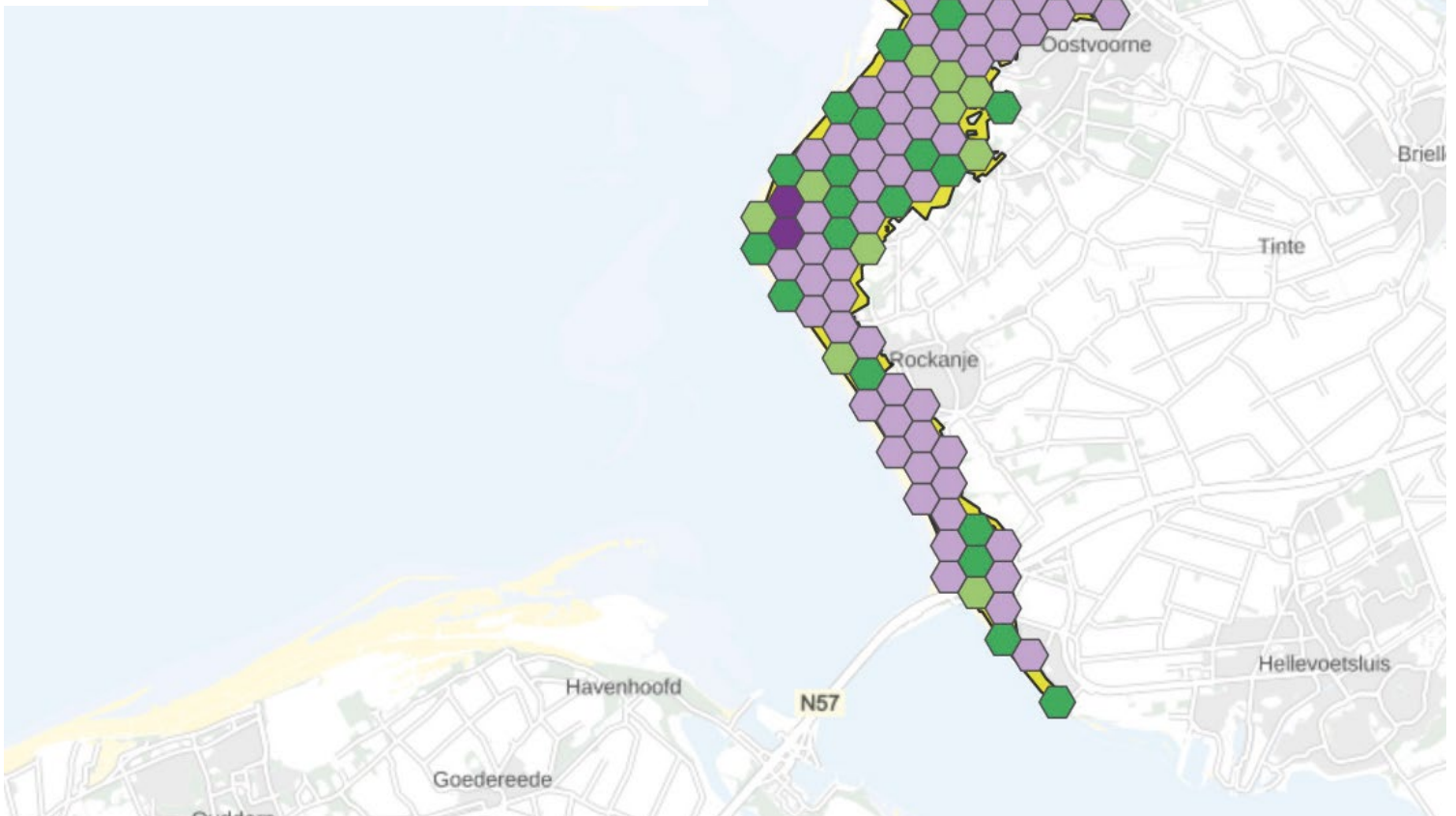
Stikstof-depositie sectoren



Bron: Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu (RIVM), AERIUS Monitor versie 15 oktober 2020

Legenda

- Geen overbelasting (>70 mol onder KWD)
- Naderende overbelasting KWD (<70 mol onder KWD)
- Matige overbelasting (> KDW)
- Sterke overbelasting (> 2x KDW)



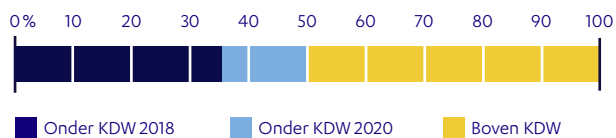
Duinen Goeree & Kwade Hoek

1.624 ha

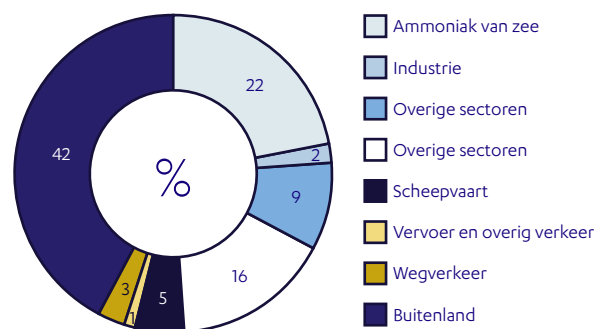
Stikstofdepositie en doel voor gezonde natuur

	mol N / ha / jaar
Stikstofdepositie gemiddeld (2018)	1.611
KDW van meest kritische habitat/leefgebied	714

KDW overschrijding Goeree & Kwade Hoek



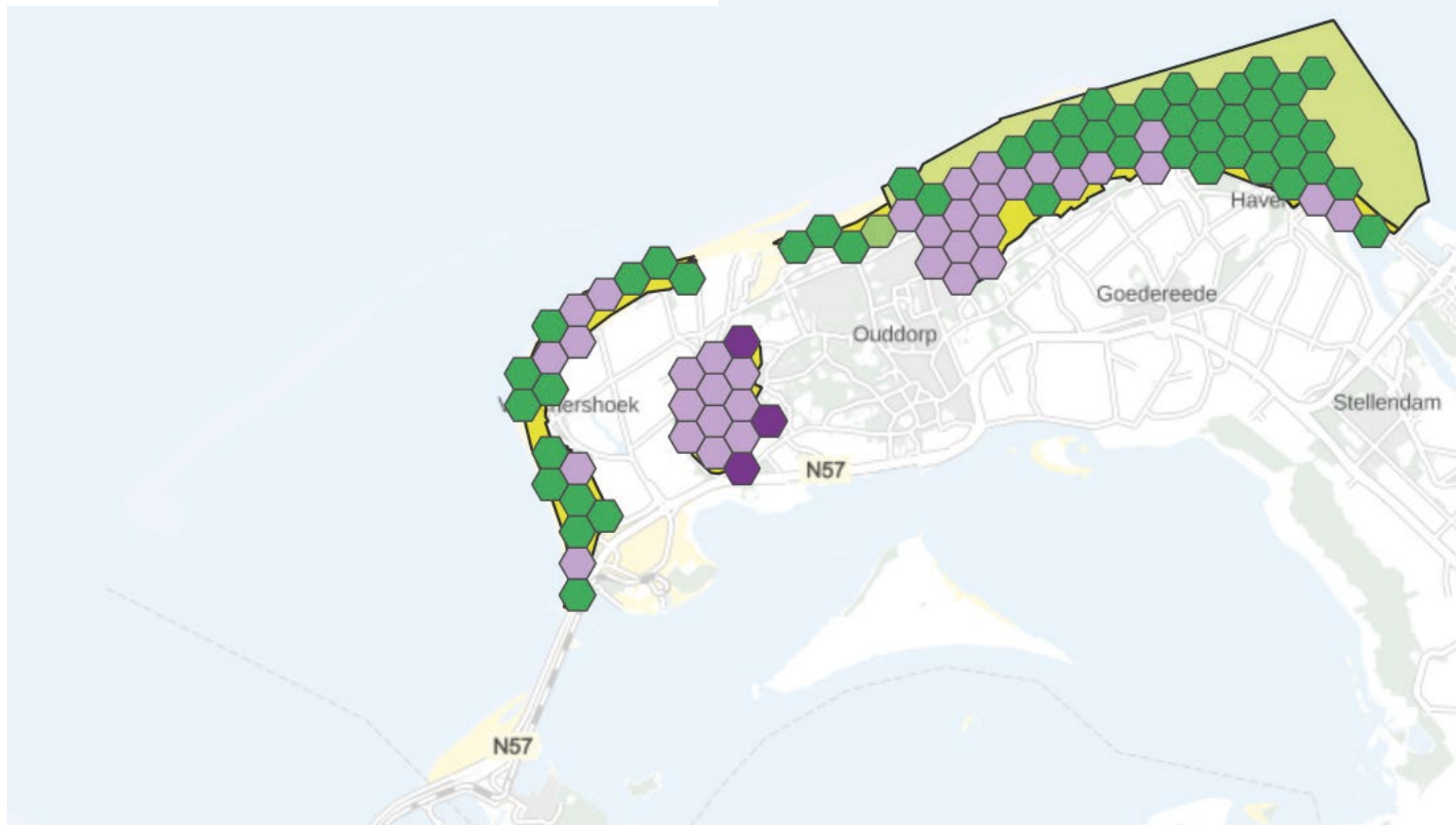
Stikstof-depositie sectoren



Bron: Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu (RIVM), AERIUS Monitor versie 15 oktober 2020

Legenda

- Geen overbelasting (>70 mol onder KWD)
- Naderende overbelasting KWD (<70 mol onder KWD)
- Matige overbelasting (> KDW)
- Sterke overbelasting (> 2x KDW)



3.2 Actielijnen

De actielijnen zijn gekoppeld aan de belangrijkste bronnen, transitie opgaven en behoefte aan ontwikkelruimte. De actielijnen versterken de gebiedsgerichte aanpak en integreren de stikstof-aanpak in lopende (beleids)programma's.





Actielijn natuurherstel

De praktische invulling van de actielijn natuurherstel loopt via Programma Natuur en de reguliere uitvoering van het natuurbeleid.

Vanwege de noodzaak tot goede afstemming tussen het stikstofdossier en het natuurbeleid wordt in het kader van stikstof deze actielijn hier wel beschreven. De actielijn gaat uit van drie hoofdonderdelen:

- A. Generieke uitvoering natuurbeleid
- B. Uitvoeringsprogramma Natuur
- C. Slimme gebiedsgerichte oplossingen

Doel:

- Op korte termijn gaat het om het zo goed als mogelijk tegengaan van verdere verslechtering door de overbelasting met stikstof en waar mogelijk ook natuur te herstellen ondanks de hoge stikstoflast. Voor de lange termijn is de inzet gericht op het halen van de Natura 2000 doelen, meer biodiversiteit en herstelde natuur. Daarvoor is echter nodig dat de overbelasting met stikstof is gestopt.
- De focus ligt op de korte termijn op Natura 2000 gebieden, waar maatregelen worden uitgevoerd om de symptomen van stikstofoverlast te bestrijden, alsmede intensivering van no regret maatregelen die zijn gericht op het scheppen van gunstige randvoorwaarden voor natuurherstel. Geplande maatregelen uit de lopende beheerplannen worden daarnaast onverkort uitgevoerd. Met het Programma

Natuur gaan het Rijk en de provincies samen met maatschappelijke partners de komende jaren samen de natuur verder versterken en verbeteren. Het Programma Natuur is onderdeel van de structurele aanpak stikstof. Het Programma Natuur borduurt voort op het gezamenlijke ambitiedocument Nederland Natuurpositief (2019) en op de bestaande afspraken van provincies en Rijk in het Natuurpact (2013).

- Op de lange termijn 2050 gaat het om het behalen van de instandhoudings-doelstellingen. Welke natuurmaatregelen daarvoor nodig zijn, wordt onderzocht in de natuurdoelenanalyses, die per stikstofgevoelig gebied worden uitgevoerd. Zolang de overbelasting met stikstof voortduurt zijn de instandhoudingsdoelstellingen buiten bereik. Voor het behalen van de landelijke doelstellingen die volgen uit de Vogel- en Habitatrichtlijn is ook de natuur buiten Natura 2000-gebieden van belang. Er wordt ingezet op het opstellen van een agenda natuurinclusief. Deze agenda bevat de maatregelen die leiden tot het behalen van de instandhoudingsdoelstellingen op de lange termijn en dus gericht zijn op natuurherstel.

Generieke uitvoering natuurbeleid		
Wanneer	Maatregel	Hoe?
Doorlopend	Uitvoering natuurdoelanalyses	Opstellen van twaalf natuurdoelanalyses per stikstofgevoelig Natura 2000-gebied
Doorlopend	Uitvoering NNN inclusief agrarisch natuurbeheer	Gezamenlijk opstellen van uitvoeringsprogramma's.
Doorlopend	Regulier terreinbeheer	Natuurherstel meenemen in de beheerplannen
Doorlopend	Agrarisch natuurbeheer en pachtafspraken	Via programma agrarisch natuurbeheer

Uitvoeringsprogramma Natuur		
Wanneer	Maatregel	Hoe?
Doorlopend	Uitvoeringsprogramma Natuur	Samen met het Rijk opstellen van uitvoeringsprogramma stikstofgevoelige natuur en natuurherstelmaatregelen Afspraken met het Rijk over financiering door middel van een specifieke uitkering (SPUK) Samen met partners uitvoering geven aan Programma Natuur
Doorlopend	Agenda Natuurinclusief	Opstellen gezamenlijke agenda natuurinclusief

Specifiek/gebiedsgerichte aanpak- Intensivering herstelmaatregelen en slimme oplossingen rond N2000 gebieden		
Wanneer	Maatregel	Hoe?
Najaar 2021	Zero emissie terreinbeheer wordt de norm, in zoverre dit kosteneffectief is.	Sluiten overeenkomst
Afhankelijk van GGA's	Inrichting bufferzones	Opnemen waar dit onderdeel van is binnen de gebiedsgerichte aanpak en onderzoek naar doen.
Doorlopend	Nader te verkennen oplossingen	Gezamenlijk met sectortafel op te pakken



Actielijn verduurzaming stedelijk netwerk en mobiliteit

De actielijn verduurzaming stedelijk netwerk en mobiliteit beoogt te bereiken:

- Beter zicht op de behoefte aan 'ontwikkelingsruimte' (ruimte voor toestemmingverlening voor stikstofdeposities, zowel op korte en langere termijn) voor specifiek de woningbouwopgave (inclusief bijbehorende mobiliteit)
- Op korte termijn voorkomen van vertraging in de woningbouwopgave door stikstof.
- Slim inzetten van provinciaal beleid / uitvoeringsprogramma's om stikstofuitstoot om laag te brengen.
- Invulling geven aan transities die leiden tot reductie NOx in de bouw- en gebruiksfase en daarmee bijdragen aan natuurherstel.

Waarbij zonodig wordt meebewogen in aanpassingen in de vigerende wet- en regelgeving.

Generieke aanpak- versterken transities

Wanneer	Maatregel	Hoe?
Doorlopend	In gang zetten transitie naar emissieloos bouwen & gasloos bouwen	Passend in de vastgestelde "Zuid Hollandse Bouwagenda" en "Toekomstbestendig bouwen": <ul style="list-style-type: none"> • Inhoudelijke kennisontwikkeling, bewustwording vergroten, kennisdeling. • Aansluiten bij externe initiatieven (zoals bijvoorbeeld "HUBS next level" van platform 31)
Doorlopend	Uitvoering klimaat- en energie-akkoord in stedelijk netwerk	In lopende programma's energietransitie en mobiliteit bijdragen aan de reductie van stikstofuitstoot in het stedelijk netwerk.

Specifieke acties

Wanneer	Maatregel	Hoe?
2021	Verkenning emissieloos bouwen in de praktijk	<ul style="list-style-type: none"> • Uitwerken van wat binnen de bouwplaats mogelijk is voor enkele bouwlocaties (bv de showcases van GGA Duinen) ontwikkelhulp per bouwlocatie ontwerpen, aansluitend op het RSRS.
2021	Zicht op ontwikkeling van "stikstofruimte voor programmering tot 2035"	Analyse van benodigde stikstofruimte woningbouwopgave tot 2035 <ul style="list-style-type: none"> • Concreter in beeld brengen problematiek tot 2030 (huidige analyses zijn tot 2023). • Via kaartbeelden programmering in de tijd weergeven om doelgerichter reductiepad in te richten voor bouw mogelijkheden.
2021	Bouwhubs inzetten voor reductie bouwlogistiek en daarmee 15-20% minder emissies	Binnen de MoVe-samenwerking bijdragen aan de realisatie van 1 of 2 grootschalige bouwhubs voor de bouwopgave in Den Haag, Rotterdam. Provincie kan bijdragen via het ruimtelijk spoor (mogelijk maken) en kennisspoor.
2021	Maatwerk versnelling specifieke projecten	Inzet van de vliegende brigade
2021	Snelheidsreductie N wegen	Het onderzoeken van de mogelijkheid tot het terugbrengen van de maximum snelheid van 100 naar 80 kilometer per uur bij de N-wegen, bijvoorbeeld bij Noordwijk, en de bijdrage die dit levert aan natuurherstel en/of ontwikkelruimte.



Actielijn transitie Haven Industrieel Complex

De actielijn transitie Haven Industrieel Complex is er op gericht om uitstoot van stikstof te verminderen, als onderdeel van de ingezette transitie. Voor de transitie is ook ontwikkelruimte nodig op korte en langere termijn. Met de actielijn streven we de volgende doelen na:

- Op korte termijn, ontwikkeling 2^{de} Maasvlakte en transitie haven mogelijk maken
- Op lange termijn, inrichten robuust kader voor effectief gebruik stikstofruimte binnen natuurdoelstellingen

Generieke aanpak- uitvoering klimaat- en energieakkoord en (versnelde) implementatie BBT		
Wanneer	Maatregel	Hoe?
Doorlopend	Meekoppeling met de afspraken die in het klimaat- en energieakkoord gemaakt zijn	Proces starten met bedrijven om te komen tot roadmaps. Tenminste één concrete verkenning in 2021 op bedrijfsniveau gericht op emissiereductie.

Specifiek/gebiedsgerichte aanpak- Maatwerk grote bronnen stikstofbank		
Wanneer	Maatregel	Hoe?
Q3 2021	Opstellen realistisch en breed gedragen analyse/prognose uitstoot HIC (industrie, (zee)scheepvaart).	Hierbij wordt feitelijk/vergunde uitstoot in beeld gebracht, naast de ontwikkelbehoefte en de reductiemogelijkheden per deelgebied van de haven.
Q4 2021	Opstellen facetplan voor Maasvlakte 2	Inzet gemeente is dit plan voor eind 2021 in procedure te brengen. De provincie denkt actief mee op o.a. de verhouding tot stikstofbank/RSRS en vergunningverlening.
Doorlopend	Uitvoering doen geven aan Rijksbeleid inclusief slimme oplossingen voor knelpunten vooruitlopend op robuuste kaders	Stimuleren walstroom en toezicht op scheepvaart. Waar nodig treffen tijdelijke instrumenten.
Q2 2021	Borgen proportionaliteit mogelijke maatregelen t.o.v. van andere bronmaatregelen in landbouw, buitenland, algen uit zee	Voor de zomer verhelfden van het aandeel buitenland in stikstofopgave voor Zuid-Holland en aanscherpen inspanningen Rijk bij een doelgerichte aanpak bronnen.



Actielijn transitie landbouw

De actielijn landbouw is erop gericht om Zuid-Holland breed te komen tot reductie van uitstoot van stikstof. De provincie zet daarbij in op transitie naar kringlooplandbouw. Met actielijn streven we de volgende doelen na:

- Op korte termijn 2030 inzetten stikstofreductie landbouw door gebiedsgerichte aanpak voor gebieden nabij N2000 gebieden en start inzet op kringlooplandbouw.
- Op lange termijn 2050 transitie in de landbouw, kringlooplandbouw.

Generieke aanpak- Verplichting stikstofreductie

Wanneer	Maatregel	Hoe?
Doorlopend	Ontwikkelen verdiepende kennis naar impact transitie op doelen (hoeveel % reductie is haalbaar?)	Kringlooplandbouw kent meerdere gradaties en verschijningsvormen en draagt bij aan meerdere doelen. Nader scenario-onderzoek is nodig naar welke stikstofreductie er mogelijk is, wat voor soort landbouw daarbij past en welke andere doelstellingen daarmee worden gediend.
Doorlopend	Innovatie en kennisontwikkeling in proeftuinen	In (nieuwe) proeftuinen, broedplaatsen, pilots wordt praktijkgericht onderzoek uitgevoerd om uit te zoeken welke nieuwe maatregelen en technieken kunnen bijdragen aan stikstofreductie. Opgedane kennis en inzichten worden gedeeld, bredere toepassing wordt gestimuleerd.
Doorlopend	Realiseren transitie landbouw naar kringlooplandbouw als nieuwe standaard	Uitkomsten van onderzoek koppelen aan de aanpak van de gebiedsgerichte aanpak (uitkomsten korte termijn) en meer duidelijkheid of we voor de lange termijn richting 2050 met kringlooplandbouw de doelstellingen halen.
	Overstappen andere bedrijfsvoering	Onderzoeken van andere manieren van bedrijfsvoering. Bijvoorbeeld extensief boeren of meer inzetten op "natte teelten".

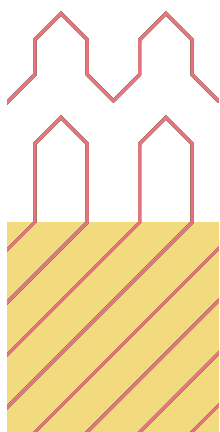
Specifiek/gebiedsgerichte aanpak- Nabij N2000 gebieden maatwerk voor meer reductie met bronnen- en doelenanalyse

Wanneer	Maatregel	Hoe?
Q2 2021- 2022	Pilot Nieuwkoop	Zie GGA Nieuwkoopse Plassen en de Haeck
Q2 2022	Analyse bronaanpak nabij stikstofgevoelige natuur	Per gebied in het programma landbouw van doelen naar aanpak : gebied aan zet, PZH ondersteunt waar nodig (maatregelen, techniek, aanpassen volumes, ontwikkelen instrumenten, monitoring/ KPI's, begroten middelen). Voorbeelden: project toekomstgericht boeren op Veen en gebiedsaanpak Nieuwkoopse Plassen

Specifiek/gebiedsgerichte aanpak- Nabij N2000 gebieden maatwerk voor meer reductie met bronnen- en doelenanalyse

Wanneer	Maatregel	Hoe?
Hoofdlijnennotitie Vitale Landbouw	Per gebied bepalen overige doelstellingen (biodiversiteit, CO ₂ , waterkwaliteit etc.)	In overige gebieden zetten we in op reductie van 50% dat bij wet wordt vastgelegd. Hier wordt de nadruk gelegd op een integrale gebiedsaanpak via kringlooplandbouw, waarbij 26% stikstofreductie één van de doelen is.
Q1 2021	Gerichte opkoopregeling	<p>In totaal voldoen in Zuid-Holland negen bedrijven aan de rijkscriteria voor gerichte opkoop. De belangrijkste is dat bedrijfsbeëindiging bijdraagt aan vermindering van de depositie met minimaal 2 mol/ha/jaar en dat het bedrijf binnen een straal van 10 km van een Natura 2000-gebied ligt.</p> <p>Afhankelijk van toekenning middelen wordt bedrijfsbeëindiging ingezet daar waar effectief is in relatie tot de gestelde doelen. Wij kiezen voor een gerichte verwervingsstrategie. De regeling is op basis van vrijwilligheid en dit onderwerp is onderhevig aan jurisprudentie op dit gebied. Dit betekent dat, passend in de gebiedsgerichte aanpak, bedrijven gericht benaderd worden om te verkennen of er interesse is in deze regeling. Daarbij spreken we ook over toekomstige (rijks)regelingen.</p>





Generieke aanpak en samenwerking in het stikstofdossier

Bij de provinciale aanpak van stikstof hanteren wij de vier actielijnen opgenomen in deze uitvoeringsagenda en de gebiedsgerichte aanpak. Daarnaast werken wij in het stikstofdossier intensief samen met de andere elf provincies en het Rijk. Naast samenwerking maakt ook lobby (gezamenlijk in IPO-verband of aanvullend voor de specifieke Zuid-Hollandse situatie) onderdeel uit van de generieke aanpak.

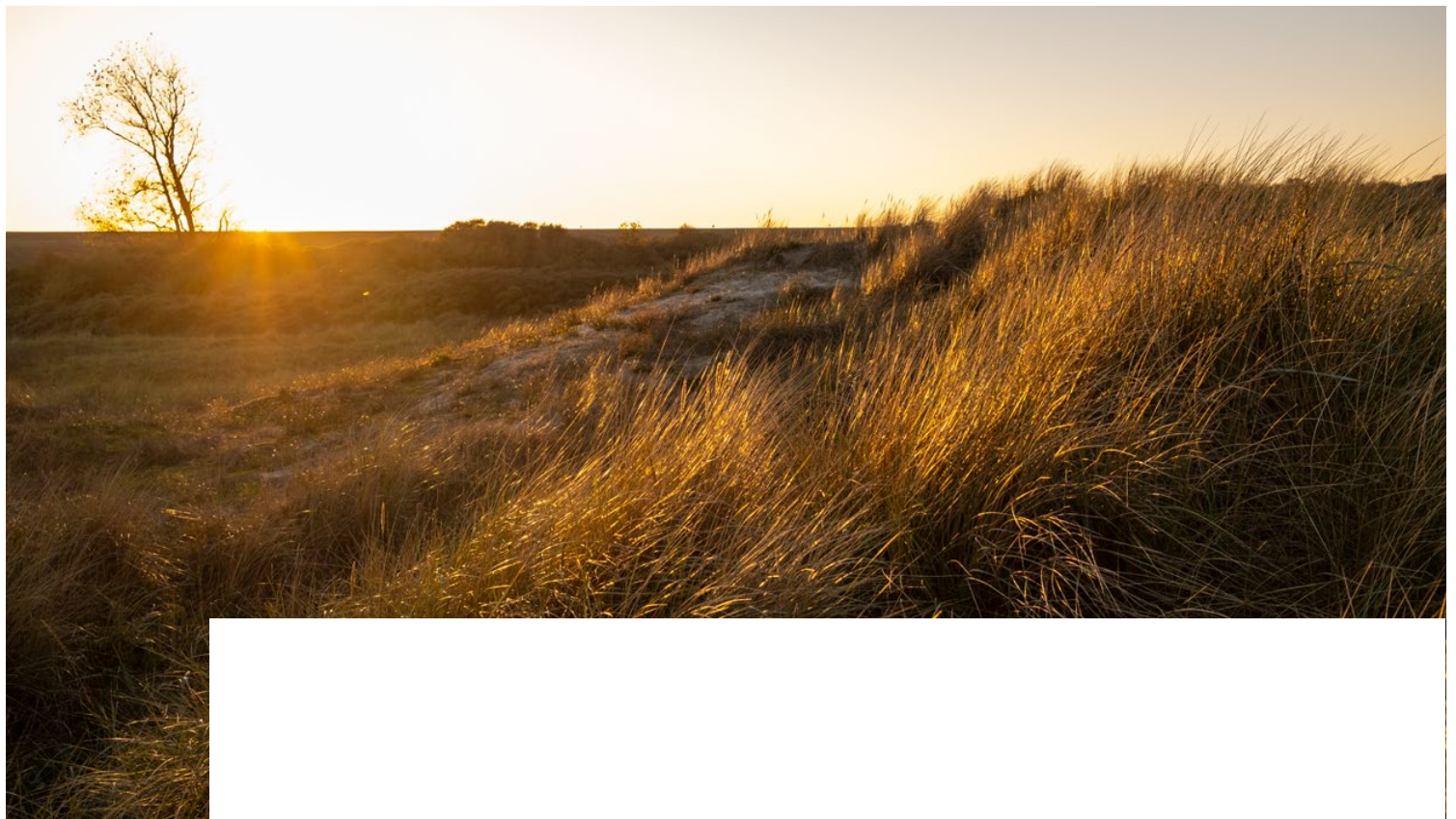
Het doel van de generieke aanpak:

- Landelijke afspraken over natuurherstel, vermindering stikstofemissie en – depositie en ruimte voor ontwikkelingen.
- Landelijke afspraken over vergunningverlening en beleidsregels.
- In IPO-verband gezamenlijke lobby en communicatie.
- Beschikbaarheid extra financiële middelen Rijk voor realisatie Zuid-Hollands stikstofbeleid.

Generieke aanpak en samenwerking	
Wat?	Hoe?
Inzet samenwerking provincies	<ul style="list-style-type: none"> • In IPO-verband ambtelijk intensieve samenwerking in diverse werkgroepen gericht op eenduidige afspraken over beleid, uitvoering en vergunningverlening. • In IPO-verband regulier overleg van de Bestuurlijke Commissie (BC) stikstof. • Waar nodig specifieke overleggen tussen departementen en provincies over bronmaatregelen.
Inzet samenwerking met het Rijk	<ul style="list-style-type: none"> • In IPO-verband wekelijks overleg met ministerie van LNV over afstemming beleid, uitvoering en vergunningverlening. • Regulier Bestuurlijk Overleg stikstof tussen coördinerend minister voor stikstof, de twaalf gedeputeerden en een vertegenwoordiger van de Vereniging Nederlandse Gemeenten en van de Unie van Waterschappen. • Waar nodig en gewenst overleggen en afspraken met departementen over bronmaatregelen en specifieke projecten voor Zuid-Holland.
Inzet actieagenda bronnen specifiek/gebiedsgericht	<ul style="list-style-type: none"> • Verhelderen omvang en herkomst niet verklaarde bron/Algen uit Zee. • Schone binnenvaart/walstroom

Lobby en communicatie	
Wat?	Hoe?
Inzet IPO op lobby en communicatie	<ul style="list-style-type: none"> • Rollende lobby-agenda gericht op goede afspraken tussen Rijk en provincies over beleid, uitvoering en verantwoordelijkheid. • Lobby gericht op het nieuwe kabinet na de verkiezingen van maart 2021. • Gezamenlijke communicatie, uitvoering en helpdesk middels IPO en Bijl2.
Aanvullende Zuid-Hollandse lobby	<ul style="list-style-type: none"> • Inzet Zuid-Hollandse lobby gericht op de specifieke Zuid-Hollandse situatie, waarbij naast natuurherstel ruimte is voor de woningbouwopgave, de ontwikkeling van het Haven Industrieel Complex en de noodzakelijke transitie. • Inzet op voldoende bronmaatregelen van het Rijk in Zuid-Holland. • Inzet op voldoende rijksmiddelen.





3.3 Beter inzicht in ontwikkelruimte bronnen, deposities

Beter zicht op ontwikkelruimte (korte en langere termijn)

Om inzicht te krijgen in de toekomstige behoefte aan 'ontwikkelruimte' (ruimte voor toestemmingverlening voor stikstofdeposities) voor provinciale opgaven zijn wij in 2020 gestart met een onderzoek. Voor zeven strategische opgaven wordt dit in beeld gebracht: woningbouwopgave (inclusief bijbehorende mobiliteit), mobiliteit en infrastructuur, bedrijventerreinen, glastuinbouw, energietransitie, waterveiligheid (Hoogwater beschermingsplan (HWBP) en overige dijkversterkingen) en ontwikkeling in het Haven- en Industrieel Complex Rijnmond (HIC).

Bijdragen aan verbeteren AERIUS

Per 1 oktober 2020 is er een nieuwe versie van AERIUS in gebruik genomen. Dit heeft geleid tot een gewijzigd beeld van de hoogte en spreiding van de achtergronddepositie, waarbij vooral direct langs de kust sprake is van hogere deposities. Een ander belangrijk aandachtspunt hierin is dat uit nieuwe data en berekeningen van het RIVM blijkt dat er in de duingebieden en delta een nog onverklaarbare relevante depositie is, die eerder geschaard werd onder de noemer 'ammoniak uit zee'. Het RIVM doet hier nader onderzoek naar en zal de bevindingen in het eerste kwartaal van

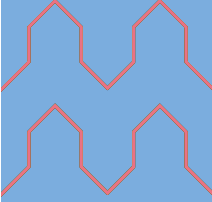

2021 publiceren. Op de [website](#) van het RIVM staat ook uitgebreide informatie over meten en berekenen. In 2021 zal ook het pakket aan maatregelen en de autonome ontwikkelingen die naar verwachting moeten leiden tot verminderde stikstofdepositie opnieuw worden doorgerekend. Het RIVM voert deze berekeningen in opdracht van het ministerie van LNV uit.

Afronden natuurdoelanalyses

Op de lange termijn 2050 gaat het om het behalen van de instandhoudings-doelstellingen. Welke natuurmaatregelen daarvoor nodig zijn, wordt onderzocht in de Natuurdoelanalyses, die per stikstofgevoelig gebied worden uitgevoerd. Deze onderzoeken zijn belangrijk voor het bepalen van het benodigde maatregelen pakket in de GGA en voor het kunnen bepalen van de omgevingswaarden.

Provinciaal beleid- programma's inzetten voor reductie stikstofuitstoot

De provincie voert verschillende beleidsprogramma's uit die kunnen bijdragen aan het reduceren van stikstof uitstoot. We onderzoeken de mogelijkheden om slim te prioriteren in en voorwaarden te stellen aan subsidies en/of eigen aanbestedingen van bouwwerken. Ook kijken we of er door onze manier van opnemen van bestemmingen onbedoeld stikstofruimte is toebedeeld aan bijvoorbeeld bedrijventerreinen waar dat niet nodig is.



4. Monitoring en evaluatie

Om de actielijnen en hun effect te volgen is een juiste monitoring nodig. Deze is in ontwikkeling. Enerzijds is dat door follow-up op proces: doen we wat we hebben afgesproken. Anderzijds is dat op technisch niveau: we houden bij hoeveel stikstofdepositievermindering wordt geëffectueerd. Samen met de ontwikkeling van de natuurdoelanalyses is dit van belang om onze stip op de horizon in de gaten te houden en daar op bij te sturen, richting onszelf, alswel richting het Rijk.

Bijlagen

Bronmaatregel	Omvang Rijks-financiering (mln)	Beoogd gemiddeld effect (mol/ha)
Bronmaatregelen gericht op de landbouwsector		
gerichte opkoop piekbelasters	350	9,1
landelijke beëindigingsregeling 2021	750	31,7
landelijke beëindigingsregeling 2024	250	nog onbekend
verlagen eiwitgehalte	73	18-67
meer weidegang	3	0,8-3,7
verdunnen mest (2021-2023)	100	2,3-9,2
subsidie stalmaatregelen (2023-2030)	280	30-41
verhogen subsidieregeling sanering varkenshouders	275	nog onbekend
omschakelfonds	175	3,5
mestverwerking	15	nog onbekend
Bronmaatregelen gericht op de industrie		
maatwerk piekbelasters industrie	20	0-0,3
verkennen aanpassen best beschikbare technieken (BBT)	0	0-5
Bronmaatregelen gericht op mobiliteit en scheepvaart		
retrofit binnenvaart katalysatoren	79	4,2
elektrisch taxiën	10	0,4
handhaving AdBlue ² systemen	20	2
walstroom	12	0,3
Bronmaatregelen gericht op de bouwsector		
innovatie mobiele werktuigen bouw	500	nog onbekend
Maatregelen binnen of buiten de bouw	500	nog onbekend

2 Moderne vrachtwagens zijn voorzien van AdBlue-systemen, om de uitstoot van uitlaatgassen terug te dringen. Met de Inspectie Leefomgeving en Transport worden afspraken gemaakt over handhaving.

